

VIZIUNE STRATEGICĂ ȘI COERENTĂ PENTRU SECTORUL CULTURAL COD SIPOCA: 709/ MYSMIS2014+: 129541

Analiza potențialului economic

Sinteză

Introducere

Analiza contribuției economice a Sectoarelor Culturale și Creative (SCC) a fost realizată din punct de vedere al sectorului cultural privat, respectiv al societăților comerciale, care întocmesc și depun anual situații financiare de sinteză, printre care se remarcă bilanțul contabil și contul de profit și pierderi. Acestea permit calcularea unor indicatori financiari relevanți la nivel sectorial și național, reflectând dimensiunea economică a acestui sector.

MINISTERUL CULTURII

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020!

Analiza potențialului economic a căpătat o importanță în creștere la nivel internațional, în contextul dorinței de conștientizare a rolului SCC în cadrul societăților moderne. Acest lucru conduce la o mai bună recunoaștere a sectoarelor culturale și creative și permite elaborarea de strategii coerente și adecvate, inclusiv politici și mecanisme de finanțare dedicate.

SCC sunt extrem de importante pentru asigurarea dezvoltării sustenabile a societății, aflându-se în centrul economiei creative. Ele se bazează pe cunoaștere intensivă, creativitate și talent individual, generând bunăstare economică considerabilă. SCC au înregistrat o creștere economică peste media națională, reușind să creeze locuri de muncă și să dezvolte mediul antreprenorial din România, în special a celui din zona IMM. Abordarea unitară a SCC-urilor permite evidențierea contribuției lor la economia națională.

Sunt realizate astfel, în mod regulat, studii de către diverse organisme internaționale (ex. UNESCO, Eurostat), menite să măsoare impactul acestor sectoare asupra economiei naționale și a forței de muncă. De obicei, indicatorii macroeconomici includ valoarea adăugată brută, ocuparea forței de muncă, cifra de afaceri și comerțul internațional. Prezentul studiu adaugă în plus și o serie de indicatori de performanță economică cum ar fi productivitatea muncii, rentabilitatea comercială, solvabilitatea și evoluția investițiilor.

De asemenea, capitolul conține și o parte distinctă care se referă la impactul COVID-19 asupra performanțelor economice și financiare SCC, reliefând activitățile care au avut cel mai mult de suferit în anul 2020, precum și dimensiunea acestui impact.

Metodologie

Analiza potențialului economic a fost realizată atât la nivelul tuturor sectoarelor culturale și creative, cât și pentru fiecare sector în parte. În acest sens, acestea au fost grupate în 11 SCC-uri, dintre care ultimele două au caracter transversal. Activitățile au fost grupate în funcție de codurile CAEN rev 2, rezultând următoarele sectoare: 1. *Carte și presă*; 2. *Biblioteci și Arhive*; 3. *Patrimoniu cultural*; 4. *Meșteșuguri și artizanat*; 5. *Arte vizuale*; 6. *Arhitectură*; 7. *Artele spectacolului*; 8. *Audio-vizual și media*; 9. *Publicitate*; 10. *TIC*; 11. *Cercetare-dezvoltare*.

Această grupare are la bază raportul *ESSnet on Culture*, publicat în 2012 și este de tip ecosistem, bazându-se pe genul proxim și diferența specifică dintre domenii având în vedere funcțiile culturii și creativității.

Pentru aceste sectoare de activitate, au fost analizați următorii indicatori: valoarea adăugată brută, cifra de afaceri, ocuparea forței de muncă, profitul net, productivitatea muncii, rentabilitatea comercială, gradul de îndatorare și activele imobilizate. De asemenea, a fost realizată și o analiză a comerțului internațional.

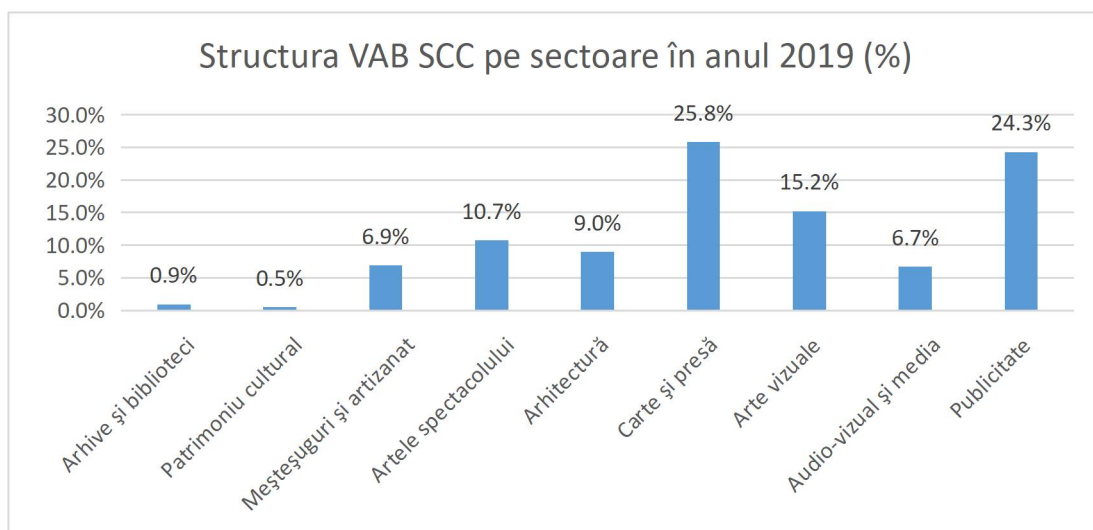
Orizontul de timp a fost 2011-2020 pentru majoritatea indicatorilor, cu excepția valorii adăugate brute (VAB) și a comerțului exterior, pentru care datele disponibile au fost până la nivelul anului 2019. Principala sursă de date a reprezentat-o situațiile financiare anuale de sinteză (bilanț și cont de profit și pierderi) pentru majoritatea indicatorilor. Pentru VAB, sursa de date a reprezentat-o Institutul Național de Statistică, iar pentru comerțul exterior s-au folosit datele publicate de Eurostat, care au permis și comparații internaționale.

O dificultate a reprezentat-o sectorul *Meșteșuguri și Artizanat*, care nu are un singur cod CAEN dedicat. Există mai multe posibilități de ponderare a acestor activități, inclusiv prin luarea în calcul numai a microîntreprinderilor sau stabilirea unui plafon al cifrei de afaceri. Cu toate acestea, pentru a asigura o continuitate a datelor, a fost utilizat un factor de ponderare de 9% din total activitate a entităților grupate sub acest sector.

Rezultate

Rezultatele sunt prezentate sintetic la nivelul fiecărui indicator de analiză¹.

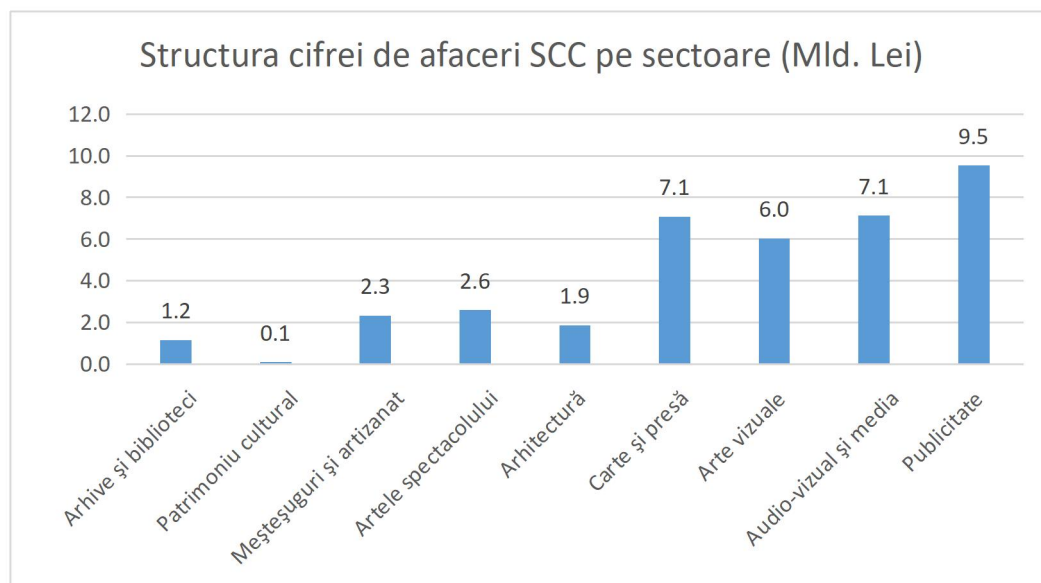
Valoarea adăugată brută. Reprezintă cel mai sintetic indicator macroeconomic, indicând contribuția SCC la PIB-ul național. VAB pentru SCC a crescut de la 18,9 mld. lei în 2015 la 32,4 mld. lei în 2019, respectiv o creștere cu 71%, un rezultat economic absolut remarcabil. Contextul macroeconomic a fost unul pozitiv, având în vedere și creșterea anuală a PIB România în această perioadă.

Din păcate, datele la nivelul anului 2020 nu au fost disponibile pentru a surprinde impactul COVID-19 asupra VAB SCC. În termeni relativi, ponderea în total VAB național a fost de 3,62% în 2019 și de 3,27% în total PIB național pentru același an. Exceptând sectoarele transversale, din total VAB SCC, cea mai mare pondere au deținut-o *Carte și presă* (25,8%), *Publicitate* (24,3%) și *Artele spectacolului* (10,7%).

¹ Pentru o prezentare mai coerentă a datelor, din aceste analize au fost excluse sectoarele transversale *TIC* și *Cercetare-dezvoltare*.

Cifra de afaceri. Cifra de afaceri a fost într-o creștere continuă în intervalul de timp analizat, respectiv de la 29,8 mld. lei în 2011 la peste 70,0 mld. lei în 2019². Aceasta reprezintă o creștere de cca. 233%, ceea ce demonstrează pe deplin expansiunea SCC. Creșterea are loc în fiecare an al analizei, neexistând declin în niciun an de prognoză. Aceasta indică o creștere a cererii de bunuri și servicii culturale și creative la nivel național. Cererea poate fi pusă pe seama unei creșteri a consumului gospodăriilor și de asemenea a exporturilor. Cele mai importante sectoare sunt *Publicitate* (27,7% din total), *Carte și presă* (19,0%) și *Audio-vizual și media* (17,9%).

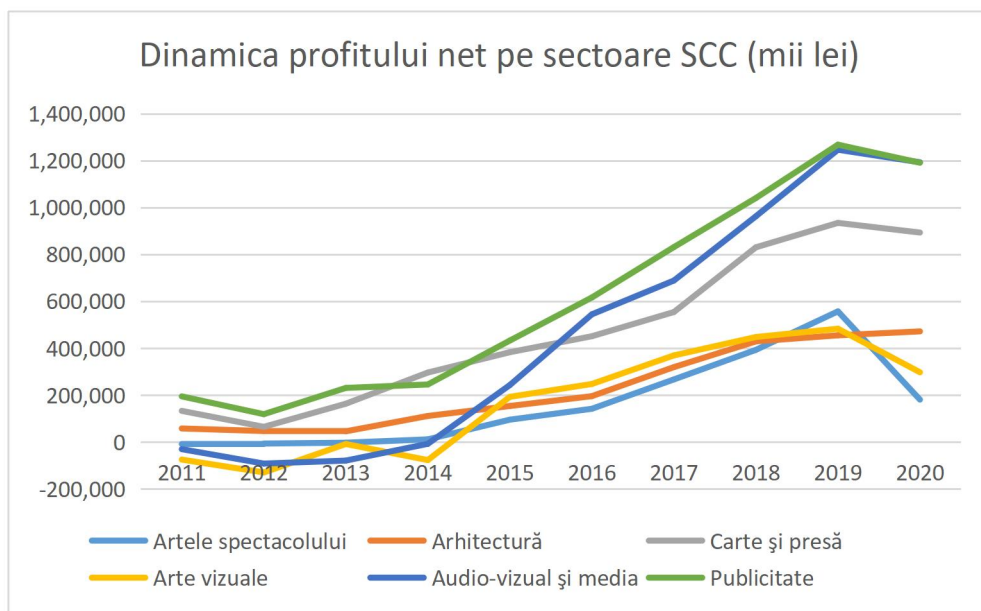
Cheltuielile gospodăriilor. Cheltuielile gospodăriilor pentru cultură și recreație ocupă în general o pondere redusă în bugetul total al familiei, în special în mediul rural. În general, aceste cheltuieli reprezintă cca. 3,3% în total buget. În contextul pandemiei COVID-19, pe fondul restricțiilor existente în sectorul cultural, ponderea a scăzut dramatic la numai 1,5%. Aceasta indică o sensibilitate mare a sectorului la evoluții nefavorabile și crize socio-economice, solicitând o atenție aparte pentru susținerea entităților respective. Faptul este cu atât mai important cu cât majoritatea firmelor care activează în SCC sunt microîntreprinderi și întreprinderi mici.

² Anul 2020 a fost tratat în mod separat în cadrul unei secțiuni dedicate impactului COVID-19.

Ocuparea forței de muncă. Ocuparea în SCC a cunoscut, de asemenea, o evoluție pozitivă în intervalul de timp 2011-2020, având loc o creștere a numărului mediu de angajați în fiecare an de analiză. Dacă în anul 2011, numărul de angajați era de cca. 162.000 persoane, în anul 2019 acesta depășește 265.000 persoane. În anul 2020 are loc o stagnare (variațiile sunt mici), per total SCC reușind să-și păstreze rata de ocupare în ciuda impactului COVID-19. Aceasta se poate explica prin faptul că per total firmele au încercat să-și păstreze forța de muncă, privind criza sanitară ca un eveniment pe termen scurt. Evident, au fost și activități care au avut de suferit, acest lucru fiind explicat în secțiunea *Impact COVID-19*.

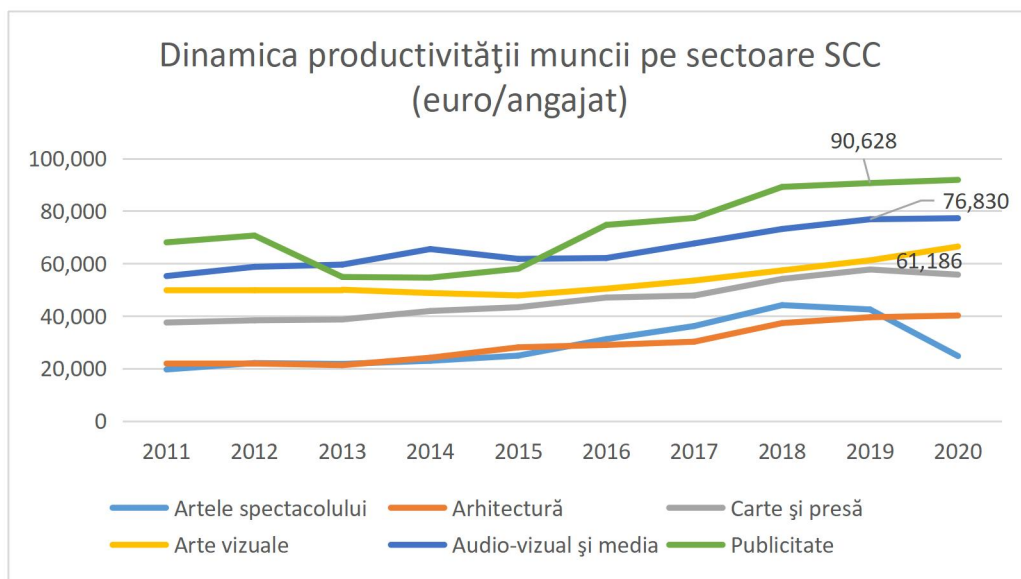
Datele demonstrează încă o dată potențialul în creștere al SCC în ocuparea forței de muncă din România. Practic, industriile SCC au creat peste 100.000 noi locuri de muncă în această perioadă. Exceptând sectoarele transversale, cea mai mare pondere în total forță de muncă SCC a fost deținută de *Carte și presă* (20,4%), *Audio-vizual și media* (17,1%) și *Publicitate* (16,9%).

Profitul net. Profitul societăților comerciale active în SCC-uri a cunoscut o evoluție pozitivă în intervalul de timp 2011-2019, respectiv de la 1.1 mld. lei în 2011 la 8,8 mld. lei. Aceasta înseamnă o creștere de opt ori, indicând rezultate absolut remarcabile ale acestor sectoare. Creșterea din 2019 este una deosebită, ritmul de creștere fiind mult mai mare decât al cifrei de afaceri. Profitul net a cunoscut o creștere anuală permanentă, cu excepția anului 2012. Evident acest lucru a avut loc pe fondul contextului economic pozitiv pe care îl parcurge economia națională. Începând cu anul 2017, creșterile anuale de profit au depășit 20%. Exceptând sectoarele transversale, cea mai mare contribuție au avut-o următoarele sectoare: *Publicitate* (23,6% din total profit SCC), împreună cu *Audio-vizual* (23,2%). Cele două sectoare au avut un ritm susținut de creștere în perioada 2011-2019.

Productivitatea muncii. Acest indicator a fost calculat ca raport între cifra de afaceri și numărul mediu de angajați (euro/angajat). Productivitatea muncii arată, practic, câți euro au fost produși de către un salariat SCC.

Productivitatea muncii a înregistrat o creștere substanțială în această perioadă, de la 40.791 euro/angajat în 2011 la 57.825 euro/angajat în 2020. Ritmul anual de creștere a fost unul mai rapid în 2018, respectiv 10%. În anul 2019, creșterea este de 8,1%, iar anul 2020 va fi analizat separat într-un alt subcapitol. Cea mai mare productivitate a muncii s-a înregistrat în *Publicitate* (90.628 euro/angajat), *Audio-vizual* (76.830 euro/angajat) și *Arte vizuale* (61.186 euro/angajat). Dinamica productivității muncii pe sectoare SCC este prezentată în următorul grafic.

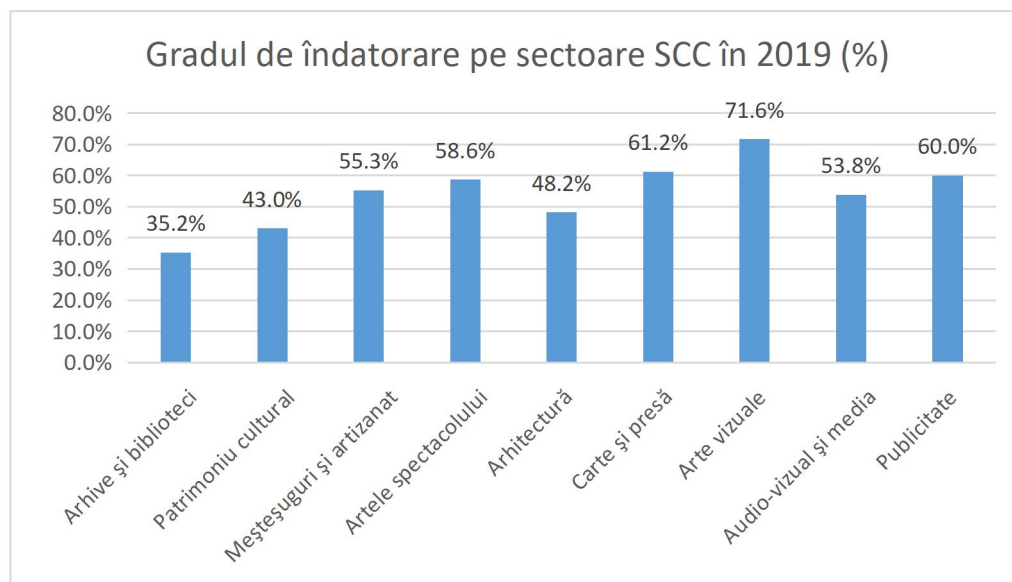
Rentabilitatea comercială. Rentabilitatea comercială reprezintă raportul dintre profitul net și cifra de afaceri. Acest indicator arată capacitatea unei companii de a obține profit din activitatea economică desfășurată. Mai exact, arată câți lei profit se obțin la 100 lei vânzări.

Rentabilitatea comercială a înregistrat valori generale bune și în creștere. Aceasta a crescut de la 4,0% în 2011 la 13,6% în 2020, pe fondul îmbunătățirii profitabilității companiilor comerciale SCC în această perioadă. Creșterea s-a înregistrat pentru fiecare an de prognoză urmând un trend ascendent linear (cu excepția anului 2012, când s-au înregistrat pierderi în cadrul SCC). Cele mai mari rate de rentabilitate se remarcă în *Arhitectură* (cu o valoare a indicatorului de 24,5%) și *Artele spectacolului* (21,5%).

Gradul de îndatorare. Acesta este un indicator de solvabilitate și reprezintă raportul dintre total datoriile ale unei companii (ex. credite bancare, datoriile către furnizori, impozite și taxe, contribuții sociale, impozite pe proprietate etc.) și total pasiv al companiei. Cu cât valoarea este mai mică, cu atât situația companiei este mai bună sub acest aspect. Este un indicator care arată independența financiară, deoarece cu cât firma este mai îndatorată, cu atât este mai dependentă de resursele financiare ale unor terți.

Datele arată faptul că a existat o tendință de reducere a gradului de îndatorare de la 65,2% în 2011 la cca. 47,5% în 2020. Acest nivel este foarte bun arătând un grad mare de independență a companiilor. Valoarea permite companiilor mai multă putere de negociere sau posibilități de atragere de fonduri financiare, inclusiv diverse împrumuturi de pe piețe de profil. Ele se află astfel într-un echilibru financiar, realizându-se o capitalizare a acestora pe termen lung. Cele mai reduse rate de îndatorare se înregistrează în sectoarele *Arhive și biblioteci* (cu o valoare a indicatorului de 35,2%) și *Arhitectură* (48,2%).

Activele imobilizate. Acest indicator arată evoluția în timp a activelor fixe, o creștere a acestora indicând o creștere a investițiilor în aceste sectoare de activitate. Activele imobilizate au avut o evoluție pozitivă, respectiv de la 11,1 mld. lei în anul 2011 la 23,1 mld. lei în anul 2020. Creșterea medie anuală a fost de 8,7%. Rezultatele arată interesul investitorilor pentru acest sector, deoarece cheltuirea de resurse financiare în imobilizări se face cu scopul desfășurării activității și obținerea de profit pe termen lung. Cele mai mari valori ale activelor imobilizate se regăsesc în sectoarele *Audio-vizual* (2,7 mld. lei) și *Carte și presă* (2,5 mld. lei).

Comerțul exterior. Analiza datelor statistice cu privire la comerțul internațional cu bunuri și servicii culturale acoperă perioada 2010-2019 și este destinată să fundamenteze analiza diagnostic prin prezentarea poziției actuale și în evoluție a comerțului exterior în România.

Exportul României de bunuri culturale era în 2019 de 141 mil. euro, mai puțin cu cca. 100 mil. euro față de valoarea importurilor. În ultimii zece ani, valoarea exporturilor a crescut cu 167%, iar cea a importurilor a avut o creștere relativ mai redusă - doar 20%. În consecință, tendința soldului balanței comerciale a fost de reducere treptată. În 2019, 72% din importuri și 80% din exporturi erau rezultatul schimburilor pe piața Uniunii Europene (UE). Valorile comerțului plasează România cu ponderi de 0,65% și 0,33% din valoarea totală a importurilor, respectiv a exporturilor UE.

Evoluțiile pe categorii de bunuri culturale prezintă aceleași caracteristici generale întâlnite la schimburile totale: deficite însemnate și ponderi sub 1% din comerțul total al UE, atât la import, cât și la export.

Schimburile cu servicii sunt dominate de exporturile din categoria „Servicii de informare” cu o valoare de 638,3 mil. euro și sold pozitiv înregistrat în balanța de plăți. Categoria „Servicii de informare” include subcategoriile: „Servicii ale agenților de știri” și „Alte servicii de informare”.

Încasări importante provin și de la categoria de „Servicii: Taxe pentru utilizarea proprietății intelectuale” în valoare de 115,8 mil. euro, dar cu un deficit de -660,9 mil. euro, cel mai mare. De asemenea, un deficit foarte mare este înregistrat la categoria de „Servicii: Licențe pentru reproducerea și/sau distribuirea de produse audiovizuale și conexe”, în valoare de -456,2 mil. euro. Există trei categorii de servicii care înregistrează o balanță pozitivă în 2019, anume: „Servicii de informare”, „Servicii de arhitectură” și „Servicii audiovizuale și conexe”.

Impactul COVID-19. Anul 2020 a fost unul special pentru toate sectoarele economiei naționale și mondiale, având în vedere impactul pandemiei COVID-19. În cazul sectorului cultural, impactul a fost mai pronunțat deoarece spațiile de desfășurare a actului cultural au fost închise sau restricționate pentru o mare parte din an (teatre, opere, operete, cinema etc.).

Comparativ cu anul 2019, cifra de afaceri a cunoscut un declin de 7,3% în anul 2020. Cele mai afectate sectoare au fost *Artele spectacolului*, *Audio-vizual* și *Carte și presă*. Aceasta este o medie, existând activități cu o scădere dramatică a rezultatelor financiare (cum ar fi cele menționate mai sus). Per total, numărul mediu de angajați a scăzut cu 4.0%. Cel mai afectat sector a fost *Publicitate*. Se poate observa totuși că scăderile la acest indicator sunt mult mai mici decât în cazul cifrei de afaceri. Există însă o corelare între cei doi indicatori în sensul în care sectoarele cu cifră de afaceri în scădere au realizat unele concedieri, iar cele cu mai multe vânzări au realizat angajări de personal nou. Profitul SCC în pandemie a urmat tendințele înregistrate în cazul cifrei de afaceri, per total scăzând cu 7,8%.

De menționat este și faptul că organizațiile de drept public au beneficiat de finanțarea activităților la un nivel asemănător cu cel pre-pandemic, deși activitățile specifice, dedicate publicului, s-au desfășurat la un nivel mult redus.

Concluzii

Rezultatele indică faptul că SCC și-au îndeplinit atât rolul de furnizare de bunuri și servicii culturale pentru populația României, cât și acela de a genera plus valoare economică la nivel național. Ele capătă o importanță în creștere, motiv pentru care este necesară o recunoaștere mai amplă a acestor sectoare și formularea de politici dedicate. Numai această abordare a SCC-urilor evidențiază potențialul economic al culturii, altfel ele se ascund în cadrul altor sectoare ale economiei naționale (codurile CAEN sunt dispersate pe diverse ramuri și activități al economiei naționale).

Pondere VAB SCC în PIB național este în creștere anuală, atât în termeni absoluți (miliarde lei), cât și în termeni relativi (%). Asta înseamnă că ritmul de creștere economică SCC a fost superior celui național. În acest context, SCC a devenit un rezervor de creștere a numărului de locuri de muncă, în cea mai mare parte fiind vorba de forță de muncă calificată. Totuși, gospodăriile alocă un procent redus de bani din bugetul familiei pentru recreație și cultură. Rezultatul poate avea diverse interpretări, dar poate conduce la concluzia că poate este mai mare nevoie de mai multă promovare a bunurilor culturale în rândul publicului.

Indicatorii de eficiență economică sunt corelați și au trenduri pozitive. De exemplu, productivitatea muncii este corelată cu evoluția profitului și cea a rentabilității comerciale. Comerțul exterior arată un permanent deficit, respectiv o balanță comercială negativă. În fiecare an, importurile depășesc exporturile. Și aici se poate vorbi de nevoia unor programe anuale/permanente de internaționalizare a bunurilor culturale.

Din punct de vedere al cererii și consumului, în anul 2020 comerțul cu amănuntul a scăzut, explicat prin închiderea sau restricționarea în anumite luni a activităților neesențiale. Astfel, consumul s-a mutat către mediul online. Nu este clar dacă acest comportament se va menține pe termen lung, dar tendința trebuie luată în considerare și analizată în următorii ani.

ANALIZĂ SWOT

PUNCTE TARI:

- Există un potențial economic consistent și în creștere anuală a SCC în perioada 2011-2019.
- SCC este un important angajator de forță demuncă, cu ritmuri de creștere superioare mediei naționale.
- Aceste sectoare prezintă o dinamică permanentă, reprezentând un mediu propice de dezvoltare a spiritului antreprenorial.

- Marea parte a societăților comerciale reprezintă întreprinderi mici și mijlocii, capabile să-și creeze noi piețe și să stimuleze consumul cultural și creativ.
- Comerțul exterior pentru sectorul de carte a înregistrat excedent comercial, începând cu anul 2015 și continuând până în 2020.
- Necesitar relativ mic de investiții corporale comparativ cu sectoarele industriale sau construcții unde volumul de investiții este mai mare.

PUNCTE SLABE:

- Lipsa recunoașterii oficiale a potențialului economic al SCC (consecință a lipsei integrării acestor sectoare).
- Balanța comercială este negativă pentru bunurile și serviciile culturale în perioada 2011-2020.
- Deficitul comercial s-a adâncit cu cca. 46% în perioada 2015-2020.
- Referitor la anul 2020 (impact COVID-19), ponderea cheltuielilor gospodăriilor pentru cultură și recreere s-a redus de la 3,6% în 2015 la 1,5%, ceea ce arată sensibilitatea SCC la producerea și manifestarea diferitelor crize.
- Dificultate metodologică în identificarea dimensiunii complete a sectorului Artizanat și meșteșuguri deoarece aceste activități au mai multe coduri CAEN.
- Structura și conținutul (respectiv definiția) codurilor CAEN reprezintă o limitare în identificarea totală a impactului SCC. De exemplu, există coduri CAEN care conțin activități mixte, unele fiind cultural-creative, iar altele nu.

OPORTUNITĂȚI:

- Creșterea cererii de bunuri și servicii culturale, respectiv creșterea consumului.
- Existența unor programe de finanțare a mediului privat din SCC.
- Existența unei forțe de muncă tinere și cu grad de educație și formare profesională superioare altor sectoare (ex. sectorului industrial).
- Creșterea vizibilității SCC în ansamblu.
- Potențial de dezvoltare pe termen lung pe bază de creativitate și mai puțin pe investiții fizice (comparativ cu alte sectoare ale economiei naționale).

AMENINȚĂRI:

- Lipsa de conștientizare a unor sectoare ca fiind parte din SCC.
- Lipsa măsurilor rapide în contextul producerii crizelor la nivel național.
- Lipsa de credite bancare sau alte instrumente financiare dedicate pentru finanțarea SCC.
- Reducerea bugetului alocat de către gospodării consumului cultural în timpul unor crize severe (ex. Arhitectura).
- Sensitivitate mare la producerea de crize (financiare, sanitare etc.), volumul activității reducându-se foarte mult.

VIZIUNE STRATEGICĂ ȘI COERENTĂ PENTRU SECTORUL CULTURAL COD SIPOCA: 709/ MYSMIS2014+: 129541

Rezultatele detaliate ale Analizei funcționale a sectorului cultural se regăsesc în materialul integral realizat ca livrabil în proiectul Viziune Strategică și Coerentă pentru Sectorul Cultural, cod MySMIS129541/ cod SIPOCA 709, finanțat din Fondul Social European, prin „Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020”.

MINISTERUL CULTURII

Proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020!

